

1. Дубасенюк О. А. Теоретико-технологічні засади впровадження особистісно орієнтованого підходу у професійнопедагогічній підготовці майбутнього вчителя. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 386 с.
2. Ладивір С. Перші уроки добра. *Дошкільне виховання*. 2008. № 2. С. 5-7.

САМОКОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗВО

Кузнецова О. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки, психології, початкової освіти
та освітнього менеджменту*

*Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

Бордунова Т. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

Одним із визначних першочергових завдань кожного закладу вищої педагогічної освіти стає забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців. Але з початком пандемії Covid-19, а потім повномасштабної військової агресії росії та переходом закладами освіти здебільшого на дистанційну форму навчання виникла необхідність в переосмисленні та перебудові всього освітнього процесу з метою виконання кваліфікаційних вимог до здобувачів вищої освіти, їхнього професійного зростання, підвищення конкурентоспроможності в інформаційному, цифровому суспільстві, що в свою чергу потребує орієнтації на розвиток особистості, здатної до самоосвіти, саморозвитку та самоконтролю у професійній сфері.

Вирішенню цих завдань у підготовці фахівців, які б відповідали вимогам сучасності сприяє така побудова змісту та організації освітнього процесу, яка б сприяла професійному становленню особистості на основі продуктивності, ефективності та результативності її самоосвітньої діяльності.

Потреба у самоконтролі навчальної діяльності майбутніми вчителями обумовлена сучасними умовами організації освітнього процесу за Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою, що передбачає плановість та логіку освітнього процесу у практичних цілях навчання, при цьому направляючи здобувачів освіти на формування вмін і навичок самоосвітньої діяльності,

здатності до навчання впродовж життя, ефективного вирішення професійних задач.

Необхідною умовою успішної самоосвітньої діяльності здобувачів освіти в умовах дистанційного навчання є самоконтроль як важлива складова її якісних показників. Він сприяє аналізу, оцінюванню та переосмисленню власної навчальної діяльності здобувачів освіти, розвитку педагогічного рефлексивного мислення. Ефективність навчання майбутніх фахівців у закладах вищої педагогічної освіти залежить від ступеня сформованості навичок самоконтролю.

Одним з перших, хто займався цією проблемою з психологічних позицій, був З. Фрейд [5]. Щоб пояснити здатність людини контролювати свою поведінку, він постулює наявність у складі його психіки деякого внутрішнього агента, який приймає рішення, пов'язані з контролем поведінки. З. Фрейд інтерпретував самоконтроль як інстинкт самозбереження «Я». Розвиток «Я» автоматично веде до посилення самоконтролю.

Тракування питання самоконтролю довгий час вивчалось у площині психологічної науки і розглядалось з точки зору психологічних досліджень характеристики пізнавальних процесів: відчуття, сприймання, уваги, пам'яті, уяви, мислення і мовлення тощо (Г. Балл, П. Блонський, Л. Виготський, М. Дідора, Е. Зеер, Г. Костюк, С. Максименко, В. Моляко, А. Сердюк та інші). Але в останні десятиріччя дане питання стало предметом вивчення сучасних науково-педагогічних досліджень. Проблеми розвитку контролю та самоконтролю представлені у педагогічних доробках науковців О. Вишневського, С. Гончаренка, І. Зязюна, О. Ляшенко, Л. Майбороди, Д. Пашенка, І. Підласого, О. Савченко, М. Стельмаховича та інших.

Науковці розглядають самоконтроль з різних боків: в деяких дослідженнях самоконтроль визначається як властивість особистості, в інших вказується на те, що самоконтроль є вчинком розумової діяльності особистості (формою, яка проявляється у розвитку самосвідомості, мислення, розуму, ознакою його самокритичності, дисциплінованості). З іншого боку у багатьох наукових розвідках самоконтроль визначається як один із компонентів навчальної діяльності або як вміння контролювати свою діяльність. Стає зрозумілим, що формування навичок самоконтролю – це необхідність, яка потрібна для успішного виконання навчальної діяльності, якої слід навчати спеціально.

Л. Романишина у своїх розвідках вказує, що необхідна певна систематизація компонентів самоконтролю (типів, видів, методів), як упорядкованої динамічної сукупності взаємопов'язаних складових, які будуть виступати єдиним цілим, об'єднаними між собою загальними функціями та метою і охоплювати всі етапи навчальної діяльності здобувачів освіти.

Самоконтроль є невідривною складовою будь-якої діяльності людини, а його сутність спрямована на попередження можливих або виявлення вже зроблених помилок. На допомогу у визначенні безпомилковості своєї діяльності у грі, навчанні, праці, науці або спорті людині приходять саме навички самоконтролю з метою усвідомлення правильності своїх дій. В навчальній діяльності молодшого школяра, яка є однією із найважливіших сфер його життя, формуються і

розвиваються навички самоконтролю. Самоконтроль у навчанні, на думку дослідниці О.Савченко, це перевірка суб'єктом власних дій та вчинків шляхом співвідношення їх з аналізом та корекцією результатів [4].

В результаті формування навичок самоконтролю у здобувачів освіти розвивається можливість здійснювати усвідомлений вибір допустимих і найбільш слушних форм реагування на обставини навколишньої дійсності. Важливим елементом самоконтролю у здобувачів вищої освіти виступає самообмеження. Ця здатність не притаманна людині від початку, а формується поступово, по мірі розвитку особистості та включення в освітній процес закладів освіти.

Самоконтроль можна виділити як один із структурних компонентів процесу самовиховання, серед яких самооцінка, мотиви, мета, програма, самообов'язок, самоспостереження, самоаналіз тощо. У процесі самовиховання, самоконтроль має важливе значення. Залежить це від специфіки реалізації програми самовиховання здобувачів освіти, де очевидна залежність від діяльності, від різних її видів і від її відповідності цілям самовиховання і від того, наскільки повно самоконтроль підвищує стійкість діяльності по самовихованню. Програма самовиховання у здобувачів освіти здійснюється тільки тоді, коли діяльність та розмаїття її видів підпорядковані цілям самовиховання. Тут самоконтроль покликаний підпорядкувати діяльності по самовихованню конкретні процеси.

Таким чином, роль самоконтролю досить велика, бо саме самоконтроль дозволяє повністю реалізовувати свої внутрішні ресурси і є мотиваційною стороною освітнього процесу. Оптимальна педагогічна стратегія у формуванні навичок самоконтролю навчальної діяльності майбутніх вчителів початкових класів полягає в поетапному розмежуванні контролюючих і оцінюючих функцій здобувача освіти та викладача які спрямовані на досягнення навчальної мети. Система навчальної діяльності закладу вищої педагогічної освіти повинна бути спрямована на вдосконалення освітнього процесу, результативність якого визначається ступенем сформованості у майбутніх вчителів початкових класів навичок самоконтролю власної навчальної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Михайличенко В. Є. Самоконтроль як важлива умова саморозвитку особистості студента. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. К. ; Вінниця, 2012. Вип. 31. 422-427.
2. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І.А.Зязюна. К.: Віпол, 2000. 636 с.
3. Романишина Л. М. Система поетапного контролю навчальної діяльності студентів педагогічних університетів за модульно-рейтинговою технологією навчання з дисциплін природничого циклу : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. К., 1997. 460 с.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: [підр. для студ. пед. фак.]. К.: Грамота, 2012. 503 с.
5. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Голов. ред. УРЕ, 1986. 800 с.